

auch nur 4 Elemente, mit Weglassung des Aethers, angenommen; vgl. VJUP. 57) und विज्ञान (ब्रह्मन् bei Jāṇ.) gemeint. Unter den 18 Elementen, dem धातुलोके der südlichen Buddhisten, versteht man die 5 Sinnesorgane nebst dem Manas, die durch diese wahrgenommenen 6 Eigenschaften (dem मनस् entspricht der धर्म) und die von diesen Eigenschaften gewonnenen Vorstellungen. Zwei andere Hekaden bei den Buddhisten auf Ceylon würden im Sanskrit lauten: कामधातु, व्यापाद°, हिंसा°, नैष्कर्म्य°, अव्यापाद° und अविहिंसा°; दुःखधातु, दोर्मनस्प°, अविव्या°, सुख°, सौमनस्प° und उपेक्षा°. Ferner wird eine Trias काम°, रूप° und अरूप° (VJUP. 82) die Region der Lust, der Form und der Abwesenheit der Form aufgeführt; und schliesslich निरोध°, संस्कार° und निर्वाण° (in's Sanskrit aus dem Pāli übersetzt). BURNOUR übersetzt धातु durch *élément, contenant, région, classe, genre*. In धातुगर्भ und UPAG. AV. 10 bedeutet धातु eine Reliquie Ćākjamuni's. Nach TRIK. 3,3,161 ist धातु = राशि, nach H. an. = लोकाः. — Vgl. उपधातु, काम°, गिरि°, गैरिक° (u. गैरिक), गिरिगैरिक°, त्रि°, द्वि°, लोक°, सकलोक°, सु°.

2. धातु (von 3. धा) 1) adj. etwa saugbar, zum Schlürfen geeignet: अर्त्यं कृविः संचते सच्च धातु (nach Śā. = धारकम्) चारिष्ठगातुः स होता संक्षुभ्रिः RV. 5,44,3. — 2) m. Stoff zum Saugen, Milch oder f. so v. a. धेनु Milchkuh scheint das Wort in folgender Zusammenstellung zu bedeuten: त्रीणि शाकराणि धातुर्वत्सः उधः ह्येतत्संज्ञकास्त्रयः पादाः) LITJ. 7,3,9.

धातुक 1) am Ende eines adj. comp.; s. u. 1. धातु 3. — 2) Bitumen NIGH. PR.

धातुकाय (1. धातु + काय) m. Titel eines buddh. Werkes von Pārṇa BURN. Intr. 448. Vasumitra WASSILJEV 107. — VJUP. 43.

धातुकासीस (1. धातु 4. + का°) n. = कासीस Eisenvitriol H. 1036.

धातुकी ĆATR. 1,343 fehlerhaft für धातकी.

धातुकुशल (1. धातु 4. + कु°) adj. subst. bewandert in der Behandlung der Metalle, Metallurg VARĀH. BRH. 14,1.

धातुक्रिया (1. धातु 4. + क्रिया) f. Metallurgie VARĀH. BRH. S. 104,62.

धातुक्षयकास (1. धातु 3. - क्षय + कास) m. schwindsüchtiger Husten NIGH. PR.

धातुगर्भ (1. धातु + गर्भ) m. Reliquienkammer, Dagop Köppen I,340. Nach LASSEN (LIA. I, Anh. LVII) ist Dagop = धातुगोप. Vgl. UPAG. AV. 10.

धातुगोप (1. धातु + गोप) m. s. u. धातुगर्भ.

धातुग्राहिन् (1. धातु 4. + ग्रा°) m. Galmei NIGH. PR.

धातुघोषा (1. धातु 5. + घोष) f. Titel einer über Verbalwurzeln handelnden Schrift COLEBR. Misc. Ess. II,46. कात्त्व° 43.

धातुघ्न (1. धातु 3 oder 4. + घ्न) n. saurer Reisschleim H. 416.

धातुञ्ज (1. धातु 4. + ञ्ज) = धातुक Bitumen NIGH. PR.

धातुदीपिका (1. धातु 5. + दी°) f. Leuchte für die Wurzeln, Titel eines Commentars des Durgādāsa zu Vopadeva's Wurzelsammlung COLEBR. Misc. Ess. II,46,49. Verz. d. Oxf. H. 173, a. WEST. VII.

धातुद्रावक (1. धातु 4. + द्रा° schmelzend) Borax, Tinkal NIGH. PR.

धातुनाशन n. = धातुघ्न TRIK. 2,9,10.

धातुन्यायमञ्जूषा (1. धातु 5. - न्याय + म°) f. Titel eines über Verbalwurzeln handelnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 183, b.

धातुप (1. धातु 3. + प) m. Speisessaft (der an der Spitze der 7 Hauptbestandtheile des Körpers Stehende) ĆABDAK. im ĆKDR.

धातुपाठ (1. धातु 5. + पाठ) m. Wurzelverzeichnis, Titel eines dem Pāṇini zugeschriebenen Werkes, WEST. I.

धातुपारायण (1. धातु 5. + पा°) Titel eines über Verbalwurzeln handelnden Werkes COLEBR. Misc. Ess. II,16,49. Verz. d. Oxf. H. 183, b. WEST. II. UGÉVAL. zu UNĀDIS. 1,45,133. °पारायणीय 4,111.

धातुपुष्पिका (H. 1130. ĆABDAK. im ĆKDR.) f. und धातुपुष्पी (BhāṇAVR. im ĆKDR.) f. = धातु° und auch daraus entstanden.

धातुप्रदीप (1. धातु 5. + प्र°) m. Leuchte für die Wurzeln, Titel eines von Maitrejarakṣita verfassten Commentars zum Dhātupāṭha COLEBR. Misc. Ess. II,43,9. WEST. II. UGÉVAL. zu UNĀDIS. Einl. Ćl. 2,1,67,113, 4,81,213,214,219. °दीपिका 2,112. °प्रदीपटीका 1,82,2,12.

धातुभृत् (1. धातु 4. + भृत्) m. Berg TRIK. 2,3,1.

धातुमञ्जरी (1. धातु 5. + म°) f. N. eines Commentars von Kācīnātha zum Wurzelverzeichnis WEST. V.

धातुमन् (von 1. धातु) adj. 1) Elemente —, Grundstoffe enthaltend: यद्धातुमतो ब्रह्मन्देहार्म्भो ऽस्य धातुभिः । यदृच्छ्या केतुना वा BhāG. P. 2,8,7. — 2) reich an Mineralien, Metallen; von Bergen und Bergspitzen MBH. 3,9924, 14249. HARIV. 2495. R. 2,94,4. Davon धातुमत्ता f. Metallreichthum KUMĀRAS. 1,4.

धातुमय (wie eben) adj. f. ई metallenen, metallreich ĆĀNTIKALPA 3. अधित्यका RAH. 2,29.

धातुमल (1. धातु + मल) n. 1) die Unreinigkeit der Bestandtheile des Körpers: उत्सिस्तोर्धातुमलं निरभिद्यत वै गुदम् BhāG. P. 2,10,27. — 2) Blei (der Schmutz der Metalle) NIGH. PR.

धातुमान्निक (1. धातु 4. + मा°) n. = मान्निक Eisenerz RĀGAN. im ĆKDR. NIGH. PR.

धातुमारिन् (1. धातु 4. + मा°) 1) m. Schwefel NIGH. PR. — 2) f. °मारिणी Borax ĆABDAK. im ĆKDR.

धातुरत्नावली (1. धातु 5. + र°) f. Perlenschnur der Wurzeln, Titel eines in Versen abgefassten Wurzelverzeichnisses von Rādhākṛṣṇa COLEBR. Misc. Ess. II,47.

धातुराजक (1. धातु 3. + राजन्) n. der männliche Same (der Fürst unter den Bestandtheilen des Körpers) ĆABDAK. im ĆKDR.

धातुलक्षण (1. धातु + ल°) n. Titel eines Werkes Ind. St. 3,276.

धातुवल्ग्व (1. धातु 4. + व°) n. Borax RĀGAN. im ĆKDR.

धातुवाद (1. धातु 4. + वाद) m. Probirkunst, Metallurgie TRIK. 3,3,235. H. an. 4,168. MED. n. 232. Schol. zu VARĀH. BRH. S. 104,62. Davon °वादिन् m. Probirer, Metallurg HAR. 193.

धातुविष् (1. धातु 4. + विष्) = धातुमल Blei NIGH. PR.

धातुवृत्ति (1. धातु 5. + वृ°) f. der Commentar zu den Wurzeln: माधवीया WEST. II. Ind. St. 4,174. Verz. d. B. H. No. 789.

धातुवैरिन् (1. धातु 4. + वै°) m. Schwefel ĆABDAK. im ĆKDR.

धातुशेखर (1. धातु 4. + शे°) n. grüner Vitriol H. 1036.

धातुशोधन (1. धातु 4. + शो°) Blei NIGH. PR.

धातुसंभव (1. धातु 4. + सं°) dass. NIGH. PR.

धातुक् (1. धातु 4. + क्) Schwefel NIGH. PR.